

OBAMA İLE ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ YOLU

Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ

Modern dünya sisteminin ilk hegemonik gücü İngiltere idi. ABD ise ancak 1898 yılındaki İspanya Savaşı sonrasında büyük güç konumuna gelerek hegemonya için yarışa dahil olmuştu. II nci Dünya Savaşı sonunda hegemon konumu kazanan ABD'nin gündemini Soğuk Savaş döneminde (Tablo 1); SSCB'nin çökenmesi, Vietnam Savaşı ve iç politika konuları (uzay programları başta olmak üzere teknolojik ve ekonomik gelişmeler, bütçe açıkları, yeni toplumsal ve kültürel programlar) teşkil etti. Soğuk Savaş sonrası dönem internet ve haberleşme teknolojisindeki yeniliklerin yol açtığı küreselleşme kapsamında ABD'ye önemli avantajlar sağladı. 1990'lardaki Körfez Savaşı ve Bosna müdahalesi gibi bölgesel sorunlarda ABD'nin barışı koruma rolü ile tek hegemon güç olma konumuna katkıda bulundu. 11 Eylül saldırıları ise ABD anavatanına yönelik yeni tehdit algılaması ile ABD dış politikasını askerileştirdi. 2000 yılında Nasdaq (borsa) balonunun patlamasından sonra yaşamakta olduğumuz emlak piyasası krizi ile tetiklenen banka iflaslarının yol açtığı küresel boyuttaki ekonomik kriz bir bakıma yeni ABD Başkanı Obama'nın da seçim şansı oldu.

ABD'nin değişmeyen misyonu; demokrasi ve özgürlükleri geliştirme.

ABD kurulduğu günden beri geleneksel stratejisi olan seçilen ülkelerde demokrasi ve özgürlüklerin geliştirilmesine ağırlık verdi. Her ne kadar vasıtaları iktidardaki başkana göre bazı farklılıklar gösterse de Amerikanın bu politikası hiç değişmedi. Demokrasi ve özgürlükleri geliştirme stratejisi aşağıdaki şekilleri almaktadır¹; (1) Küresel olarak şiddete dayalı olmayan demokrasi hareketleri (Çek Cumhuriyeti, Gürcistan, Ukrayna, Lübnan vb.). (2) Yeni bağımsızlığını kazanan ülkelerde demokratik rejimlere yardım. (3) Uygun olduğunda yeni ortaya çıkan demokrasilere güvenlik garantisi. (4) Özgürlükleri kısıtlayan dost ülkelere baskı yapmak. (5) Başta terörist gruplar olmak üzere başkalarının özgürlüğü ve güvenliğini tehdit eden gruplar ile mücadele. (6) Zorluk çıkaran rejimlerde sınırları dahilinde özgürlükleri geliştirmek ve başta terörizm olmak üzere yasa dışı faaliyetleri yasaklamak için 'sorumlu egemenliği' güçlendirmek. (7) Daha aşırı durumlarda vatandaşlarının haklarını ihlal eden ve terörist örgütleri destekleyen rejimlere son vermek.

Ancak Amerikanın demokrasi ve özgürlükler gibi Amerikan ideallerini yayma illüzyonu altındaki hegemonya uygulamaları kesin bir amaçtan ve gerçek bir kamuoyu desteğinden yoksundur. ABD toplumu kendi değerlerini ve ilkelerini tüm dünyaya yaymak için hayatlarını tehlikeye atmayı gerekli görmemektedir. Obama'yı iktidara getiren nedenler arasında kamuoyunun bu algılaması önemli bir faktör olarak görülmelidir. Özgürlük ve demokrasi yayma işleri; Amerikan ekonomik çıkarlarını korumak üzere siyasi ve ekonomik bir elit tarafından kurgulanmış hegemonya modelidir. Obama'nın demokrasi ve özgürlük merakını ölçmek için kendi yayınlacağı Ulusal Güvenlik Stratejisi ile Savunma Bakanlığı'nın Ulusal Savunma

¹ Andrew R. Hoehn, Adam Grissam, David A. Ochmanek, David A. Shlapak, Alan J. Vick: "A New Division of Labor, Meeting America's Security Challenges Beyond Iraq", Rand Corporation, (Santa Monica, 2007), 5.

Stratejisi'ni beklemek ve bütçede Silahlı Kuvvetler yanında NED², USAID³ ve Dışişleri Bakanlığının DRL⁴'si gibi Amerika'nın ülke dışındaki örtülü ağıının mimarı olan kurumlarına ne kadar para ayırdığına bakmak gereklidir.

Tablo 1: ABD Güvenlik Stratejileri

Yıl	Proje / Doküman	Strateji
1944	Bretton Woods	Dünya Düzeni: Küresel Ekonomik Yapı
1947	Truman Doktrini Marshall Planı NSC 4/A	Çevreleme: Siyasi Yükümlülük Çevreleme: Ekonomik Vasıtalar Çevreleme: Örtülü Siyasi Vasıtalar
1949	NATO	Çevreleme: Askeri Yükümlülük
1950	NSC-68	Çevreleme: Büyük Strateji
1951	ABD-Japonya Anlaşması	İkili Yükümlülük
1952	NATO Lizbon Konferansı	Konvansiyonel Savunma
1953	NSC 162/2	Yeni Bakış
1954	NATO MC 48, Manila Paktı/SEATO	Kara Savaşına Yeni Bakış, Paktomanya
1957	NATO MC 14/2	Esnek Mukabele Başlangıç
1961	Berlin İhtimalat Planı, NSAM 2	Esnek Mukabele: Kabus, Karşı Ayaklanma
1962	McNamara Ann Arbor Söylevi Genel Maksat Kuvvetleri	Nükleer Karşı Kuvvet Savaşlar: Askeri İsteklerin Zirvesi
1963	Garantili İmha, DPM	Durum & Strateji
1967	NATO MC 14/3	Esnek Mukabele: Diplomatik Onay
1969	Nixon Doktrini	Savaşlar: Düzenli Gerileme
1972	Şangay Bildirisi ABM Anlaşması	Güç Dengeleme Stratejik Çelişkiyi Düzenleme
1977	PD-18	Petrol ve Yeni Cephe: Ön Strateji
1978	PD-30	Dünya Düzeni: İnsan Hakları
1980	PD-59	Esnek Mukabeleyi Canlandırma
1982	Reagan Doktrini	Toparlanma
1983	SDI	Yıldız Savaşları (Stratejik Hayaller)
1992	Taslak Sav. Planl. Rehberi (DPG)	Üstünlük Stratejisi
1994	NSSUS, Angajman ve Genişleme	Üstünlük ve Kol Kola Dünya Düzeni
2002	NSSUS, Ön alma, Önleyici darbe	Ön Cephede Üstünlük

Kaynak: Richard K. Betts: "U.S. National Security Strategy: Lenses and Landmarks", Princeton University Press, (Princeton, Nov 2004), 4.

ABD Başkanları ve Elit Tabaka

Amerikan elit tabakasının ortaya çıkması, geçen 50 yılı aşkın bir süredir var olan Amerikan gücünün büyümesinin doğal bir sonucudur. ABD, Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında uzak küresel görevlerini yerine getirirken yürütme organı tarafından idare edilen siyasi-askeri bir ağ, Amerika'nın giderek artan dünya üzerindeki rolünün üstesinden gelmek için adım adım ortaya çıkmaya başladı. Zaman geçtikçe dev bir diplomatik ilişkiler aracı, askeri satışlar, istihbarat toplama sistemleri ve bürokratik çıkarlar Amerika'nın kapsamlı küresel işlerini halletmek için bir araya geldi. Bu Obama'nın da iktidara gelmesine müsaade eden ve onu istediği yolda gitmediği zaman alaşağı edecek olan ABD derin devletidir. ABD'de bilgiye erişim ve yurtdışındaki çıkarlar ağı açık bir şekilde siyasi-askeri gücü temsil eden elit bir tabakanın elindedir. Bu, izlenecek siyasi tercihe göre güçlü bir deneyim,

² NED: National Endowment For Democracy (Ulusal Demokrasi Gelişim Fonu/Vakfi)

³ USAID: U.S. Agency for International Development.

⁴ DRL: Bureau of Democracy, Human Rights and Labor Affairs.

psikolojik savaş ve ikna kombinasyonunu herhangi bir noktada destekleyebilen elit ve çok yüzlü bir topluluktur⁵.

Obama'da dahil ABD Başkanlarının hiçbirinin uluslararası ilişkiler uzmanlığı yoktur ve bu hiçbir zaman bir engel olarak görülmez. Bush iktidarının elit tabakasına yeni muhafazakarlar ya da Şahinler öncülük ediyordu ve askeri güç üzerine odaklanmışlardı. Bush'un, dış politika deneyimi çok az olduğu için zorunlu olarak bilgi ve düşünce yönünden danışmanlarına bağımlı hale geldi⁶. Obama'yı da danışmanlarına bağımlılık konusunda aynı akıbet beklemektedir. Obama ile ortaya çıkan '**yeni idealizm**' kendisi tarafından; Amerikan halkının beklentilerini (daha çok sağlık, iş, eğitim alanlarında) karşılamaya yönelik "*Amerikan rüyasının gerçek olduğu bir refah ve barış toplumu*" olarak ifade edilmektedir. Peki ya ABD'nin dünyayı saran elleri ile yeni idealizm ne kadar örtülecektir? Obama'nın yarattığı yeni idealizm ABD dış politikasında bir paradigma değişikliği getirebilir mi? Yeni idealizm, tıpkı baba Bush'un 'Yeni Dünya Düzeni' gibi içi boş ve taraftarları belirsiz bir siyasi düşünce olarak daha doğmadan kaybolup gidebilir.

Muhtemel Obama Politikaları ve Türkiye

Soğuk Savaş sonrası Avrupa üzerinde etkinliğini yitirmeye başlayan ABD, jeopolitik teorilerin merkezi sayılan Ortadoğu, Karadeniz, Kafkasya ve Orta Asya bölgelerini hegemonyası altına alacak bir yapılanma arayışına girmişti. 11 Eylül 2001'de meydana gelen terörist saldırıları bahane eden ABD, Afganistan hareketi ile Avrasya'nın merkezine uzun süreli nüfuz imkanı bulmuştur. Obama'nın seçim konuşmalarında Afganistan'a öncelik vereceğini açıklaması bir tesadüf değil danışmanlarının fısıldadığı bir Amerikan zorunluluğudur. Ancak güç zafiyeti belirginleşen ABD yeni dönemde pahalı çözümlere girmeyecek sorunlarını görünürde daha çok ikna ve anlaşma yolu, arka planda ise örtülü yollarla çözmek zorunda kalacaktır. Obama, Irak'tan Şii'lere rağmen Amerikan güdümlü bir yönetim bırakarak çekilmek ve nükleer amaçlarından vazgeçirmek için İran ile anlaşmak zorundadır. Afganistan'dan çıkmak isterse bunu hem Taliban hem de İran ile anlaşarak yapmalıdır. Obama'nın seçim zaferinin açıklandığı gün Kaliningrad'a balistik füzelerini yerleştirdiğini açıklayan Ruslar ile de görüşmek ve anlaşmaktan başka bir seçenek bulmak zordur. Bretton Woods kurumlarını (IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü) ve dünya küresel finansal sistemini ABD'ye dayalı olmaktan çıkarmak isteyen Avrupalılar ise görüşme masasındaki diğer aktörlerdir. ABD demokrasi ve özgürlükleri geliştirme kapsamındaki şekillendirme politikalarını ise daha az askeri daha çok yumuşak gücü içinde kurgulanan örtülü yollar ile uygulayacaktır.

Türkiye ile ilişkilerine gelindiğinde Obama yönetiminden ne Irak ne de Kıbrıs konusunda geçmiş hükümetlerden farklı bir politika beklemek hayalcilik olur. Avrupa Birliği boyunduruğundaki Türkiye, ABD için; AB, PKK, Irak, Ermeni sorunu gibi kartlar ile oyalanması ve kontrol altında tutulması hatta mümkünse ufulanması gereken bir ülkedir. Obama'nın dış politikada yumuşak güç kurgusunu temsil eden örtülü yolları daha çok tercih edecek olması Türkiye'de siyasal İslam, bölücü terör, Barzani ve AB taraftarlarının (ezberbozan ve İkinci Cumhuriyetçiler)

⁵ Zbigniew BRZEZINSKI: *Tercih*, Çev. Cem KÜÇÜK, (İstanbul, 2004), 246.

⁶ James MANN: *Şahinlerin Yükselişi (Rice of the Vulcans) Bush'un Savaş Kabinesinin Gerçek Hikayesi*, Çev.: Hasan KÖNİ, İlk Yayınevi, (İstanbul, 2004), 21.

oluşturduğu etki ajanı ağının daha g¼cl¼ besleneceği anlamına gelmektedir. Önümüzdeki dönemde de ABD ve AB'nin pastasından faydalanmak isteyen şirket sahipleri, dernek ve vakıflar, gazete ve TV sahipleri, akademisyenler, köşe yazarları gibi şöhret, kariyer ve maddi çıkar peşindeki pek çok kimse artan bir şekilde bu ağın içinde yer edinme gayreti içinde olacaktır. Devlet, parti, medya, üniversite gibi çok farklı yapılar içinde g¼cl¼ bir çıkar ve milliyetsizlik duygusuyla harekete geçmiş bu kişilerin tanınması ve takibi en öncelikli güvenlik sorunu olarak Türkiye'nin önünde durmaktadır.